

УДК 791.633:792.82.071

Соловійова Поліна Андріївна

ХРМ-1-19-1.4д

pasoloviova.im19@kubg.edu.ua

Науковий керівник:

кандидат мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри хореографії

Медвідь Тетяна Анатоліївна

ОБРАЗНО-ПЛАСТИЧНА РЕЖИСУРА ЯК ЗАСІБ РОЗКРИТТЯ ХУДОЖНЬОГО ЗАДУМУ БАЛЕТМЕЙСТЕРА

Анотація

У статті проаналізовано вплив образно-пластичної режисури на розкриття творчого задуму балетмейстера, процес створення хореографічного образу та його компоненти.

Ключові слова: хореографічний образ, балетмейстер, пластика, режисура, художній задум.

Актуальність теми дослідження: Питання образно-пластичної режисури в роботі балетмейстера було і є актуальним досі. Його розробляли Піна Бауш, Марта Грем, Матс Ек, Борис Ейфман, Джордж Баланчін. Серед українських балетмейстерів, які фокусували свою увагу на образно-пластичній режисурі, можна виділити Вірського П., Поклітару Р., Рехвіашвілі А., Шошина А. та багато інших. Означена проблема досліджувалася такими науковцями як Захаров Р., Маркова С. Смирнов І., Юшкова О. та ін.

Проте питання образно-пластичної режисури в роботі над творчим задумом балетмейстера в Україні залишається недостатньо вивченим.

Об'єктом дослідження є художній задум балетмейстера.

Предметом дослідження є образно-пластична режисура в хореографії.

Мета статті – визначити особливості використання образно-пластичної режисури у розкритті художнього задуму балетмейстера.

Художній задум балетмейстера розкривається за допомогою багатокомпонентної структури, цілісного та ґрунтового підходу до його реалізації. Проте саме образно-пластична режисура є невід’ємним та одним з найважливіших інструментів у роботі балетмейстера. Робота над хореографічним образом є складною та потребує цілісного підходу. Перш ніж почати взаємодію з виконавцем, балетмейстер має продумати ідею свого художнього задуму, розробити пластичне оформлення образу героя, наповнити його знаннями з психології та переосмислити це через власну призму світосприйняття. Для того, аби робота балетмейстера була виконана якісно, він має пройти через підготовчий етап, який включає багатокомпонентні зв’язки між різними сферами.

Хореографічне мистецтво не може існувати окремо від інших сфер, бо пов’язане з багатьма іншими видами мистецтв. «Уперше виокремити різні види мистецтва та встановити їх взаємозв’язок намагалися Арістотель і Платон. Класифікувати мистецтво спробував І. Кант. Взаємозв’язок конкретних видів мистецтва вперше встановлював Г. Гегель. У подальшому створювалися різноманітні класифікації видів мистецтва, одним із яких є мистецтво танцю, яке збагачує духовний розвиток людини за допомогою засобів художньої виразності, завдяки чому здійснюється потужний вплив на творчий розвиток особистості». [4, с. 169]

Багато фахівців вважають, що балетмейстер – це те саме, що режисер. Але роль балетмейстера та режисера є різними видами діяльності. Професія хореографа зобов’язує бути досвідченим у роботі з образами та пластикою через призму режисерського погляду. В той час, коли режисер працює із завершеною драматургією, готовим витвором мистецтва, балетмейстер створює продукт хореографічної діяльності разом з іншими авторами. Оскільки за детальним планом балетмейстера композитор пише музику, він є співавтором сценарію і музичної драматургії. Також балетмейстер – це

єдиний постановник хореографічної вистави. Тому він має бути хорошим танцівником, для того, аби уміти відтворити придумані рухи та комбінації.

Балетмейстер – це митець, який є усебічно розвиненим та висококультурним. Він має уміти надихнути на плідну працю та самовіддачу своєю ідеєю, неординарною думкою або концепцією.

Під час розробки сценарію балетмейстер має використовувати режисерські здібності, як наголошував Р. Захаров: «Балетмейстер – творець великих хореографічних творів – повинен володіти знаннями та якостями режисера-постановника драматичної вистави. Усі ці якості, закладені у природі людини, розвиваються не одразу, а методом навчання та тренування» [1, С. 11-14].

Художній задум балетмейстера розкривається через образно-пластичну режисуру, яка базується на художньому образі. «Художня творчість починається з образно-художнього задуму майбутнього твору. Процес цей складний, неоднозначний, дуже індивідуальний. У теорії мистецтва творчий процес ділиться на три етапи: перший – пізнання і творча переробка вражень, знань дійсності, другий – виникнення художнього задуму; третій – реалізація задуму, його втілення в масовому театралізованому дійстві. Але слід зазначити, що головним фактором задуму є створення художнього образу, сценічної метафори, яка б максимально відображала суть того, що відбувається, і могла емоційно впливати на глядача» [3, с.167] - зазначав М.В.Крипчук.

Хореографічний образ є суб'єктивним відображенням об'єктивної дійсності у творчості балетмейстера. Це поєднання творчого задуму із призмою світосприйняття виконавця. Поняття образу в театральному мистецтві розкривається Ростиславом Захаровим: «Образ – це конкретний характер людини плюс сума його відносин до навколишньої дійсності, що виявляються в діях і вчинках, які зумовлені драматургічною дією» [1, с. 31]. Саме поєднання внутрішніх та зовнішніх рис людської особистості дає змогу розкрити хореографічний образ у творчому задумі найкращим чином.

Велике значення при створенні художнього образу героя мають знання балетмейстера з психології. Це дає йому можливість для реалістичної інтерпретації життєвих ситуацій та характерів людей на сцені. Правильно вибудовувати спочатку в своїй уяві, а потім і перед глядачем лінію поведінки героїв хореографічного твору. Виконавці можуть бути показані в найрізноманітніших проявах свого характеру, але глядач має зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки у поведінці героїв. Образи хореографічного твору мають бути цілісними, поступово розкриватися з плином обставин на сцені. Лінія поведінки героя в процесі сюжетної дії має розкривати його образ повною мірою. Балетмейстер має ставити перед артистом певні завдання, при вирішенні яких образи виконавців розкривалися б більш яскраво і повно. Коли на сцені розкривається образ героя, автоматично це дає змогу для розкриття сюжету та ідеї задуму.

Хореографічний образ неможливий без пластичного підґрунтя. У його створенні особливе значення займає мова тіла, мова танцю. Танцювальне наповнення має бути образним та пластично підкреслювати характер персонажу. Саме через пласт хореографії балетмейстер може донести свій задум до глядача. Танцювальний текст, покладений на музичну основу, є першочерговим засобом розкриття образу. Балетмейстер має бути уважним до деталей, жестів, поз та характерних персонажу рухів. Все це доповнює його індивідуальними рисами характеру.

Якщо розглядати пластику з режисерської точки зору, можна помітити, що рухи танцівників можуть базуватися на будь-яких рухах людського тіла. Основою можуть бути побутові рухи: крок, біг, піднімання руки, поворот голови тощо. Так само органічно можуть бути використані акробатичні елементи, трудовий процес, прояв емоції через пластику тіла. Будь-які рухи можуть стати основою для створення хореографічного образу, танцювальної дії. Все залежить від уяви та світосприйняття балетмейстера, розвитку його кругозору та вміння спостерігати та інтерпретувати побачене. Балетмейстер є головним тлумачем задуму, закладеного у драматургії. Він має вивчати

життя, розумітися у мистецтві хореографії, володіти музично-хореографічними образами. Як стверджує Пархоменко О.М.: «У сучасному розумінні сутність підготовки до балетмейстерської діяльності полягає у розвитку творчих якостей майбутнього балетмейстера при створенні танцювальних композицій асоціативним мисленням, уміння втілити творчий задум шляхом засвоєння хореографічної культури, танцювальних образів, лексики та техніки танцю; засвоєнні співвідношення хореографічного мистецтва з іншими видами мистецтва» [5, с. 2].

Окремим видом роботи над образно-пластичною режисурою є взаємодія з виконавцями. В технічному плані - це робота над соло та масовими сценами, рисунками, сценічними ракурсами, костюмами. Але також важливим є спілкування стосовно психоемоційного стану виконавця під час виступу, робота над акторською майстерністю, відпрацювання жестів тощо. Діяльність балетмейстера дорівнюється діяльності композитора або художника, відмінність полягає в робочих інструментах. Кожний з митців створює художній твір, користуючись мовою свого мистецтва.

Художній задум балетмейстера не розкриється через образно-пластичну режисуру без музики. Створення пластичного мотиву напряду пов'язане з музичною основою, бо балетмейстер часто опирається на готову музичну партитуру. Музика з хореографією у завершеному хореографічному творі поєднуються на рівноправному доповненні одне одного. Балетмейстер надихається образами, що виникли в уяві композитора, та відтворює власні за допомогою хореографічних прийомів.

Саме балетмейстер об'єднує творче спрямування всіх співавторів вистави, використовує суміжні мистецтва. Різноманітні виразально-зображувальні засоби пластики та міміки, музичну драматургію, світлове оснащення, декорації. Поєднання всіх елементів дає змогу відтворити художньо-сценічний образ та розкрити художній задум балетмейстера більш глибоко. На розробці режисерської концепції хореографічного твору наголошував також І. Смирнов: «Режисура у балеті – це мистецтво створення

цілісної вистави за допомогою творчої організації усіх її компонентів на основі задуму балетмейстера, який керує діяльністю усіх учасників постановки; одна з важливих сторін творчості балетмейстера, що не тільки створює хореографічний текст, а й тлумачить образи, досягає художньої цілісності хореографії, сценарію (програми, лібрето), музики, сценографії, підпорядкованих ідейній концепції вистави» [6, С. 65-67].

Під впливом культурного розвитку людства образно-пластична режисура в хореографії постійно зазнавала змін. Відбувся поступовий відхід від канонічних форм танцю до відкритого поля для експериментів балетмейстерів.

Основоположником вільного танцю стала Айседора Дункан, образ якої свого часу став новаторським. «Хоча арсенал суто танцювальних рухів, використаних Дункан, не такий широкий (це легкий біг, ходьба, стрибки, відмова від традиційної балетної виворотності і жорсткої спини), але тим не менш її хореографія революціонувала мистецтво танцю XX століття» - зазначає О.В. Юшкова [7, с. 188].

Яскравим прикладом можна вважати творчість Матс Ека, яка базувалася на канонічній основі класичного танцю з додаванням специфічної образно-пластичної режисури. На прикладі балету «Спляча красуня» можна побачити, як авторська режисура допомагала розкрити художній задум балетмейстера. Свій авторський хореографічний текст Ек ставить на основі класичного танцю, та тілесність, побутова пластика і оригінальний підхід балетмейстера вуалюють балетні па. Можна помітити ніби "економність" кордебалету, але за словами автора, мінімалізм та відмова від атрибутів великого балету є шляхом до кращого сприйняття постановок, насолоди партіями солістів та концентрації на сюжеті та режисурі [2, с. 252].

Не можна не згадати Піну Бауш, яка заснувала авторську хореографію на пластичній режисурі. Вона поєднала в своїй творчості майстерність хореографа, драматурга та режисера. Виокремлюючи хореографію в окремий вид мистецтва, Піна Бауш змогла лаконічно поєднати пластичну виставу з

кіномонтажем, музикою, текстом, сценографією та декораціями. Прикладом таких можна вважати такі вистави, як «Весна священна», «Орфей та Еврідіка», «Кафе Мюллер» тощо.

Висновки. Художній задум балетмейстера розкривається через роботу з художнім образом, який включає в себе багато компонентів образно-пластичної режисури. Складовими художнього образу є хореографічна пластика, зовнішні та внутрішні риси виконавця, жести, емоції, міміка, костюм, задум балетмейстера у поєднанні з призмою світосприйняття виконавця. Специфіка образно-пластичної режисури при розкритті художнього задуму балетмейстера полягає в ґрунтових знаннях у багатьох галузях, в умінні балетмейстера спостерігати, аналізувати та інтерпретувати побачене на сцені, балетмейстер має бути досвідченим у роботі з образами та пластикою через призму режисерського погляду, та, на відміну від режисера, він сам виступає творцем, не маючи заздалегідь готового матеріалу.

Список використаних джерел:

1. Захаров Р.В. Сочинение танца: Страницы педагогического опыта / Захаров Р.В.. – Москва: Искусство, 1983. – 224 с.
2. Коростельова М. Д. трансгресія в хореографічному мистецтві (на прикладі балету "Спляча красуня" Матса Ека) / Марія Дмитрівна Коростельова. // Мистецтвознавчі записки. – 2016. – №29. – С. 247–254.
3. Крипчук М. В. Проблеми створення масового театралізованого видовища (принципи художнього оформлення) / М. В. Крипчук. // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство. – 211. – №2. – С. 163–168.
4. Куценко С. Народно-сценічний танець як засіб формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії / Сергій Куценко. // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2015. – №12.
5. Пархоменко О. М. Сутність і структура діяльності балетмейстера-педагога / О. М. Пархоменко. // Психолого-педагогічні науки. – 2012. – №5. – С. 168–177.

6. Смирнов И. В. Искусство балетмейстера: учеб. пособие для студентов культ.-просвет. фак. вузов культуры и искусств. М. : Просвещение, 1986. 192 с.
7. Юшкова Е. В. Универсальный язык танца Айседоры Дункан / Е. В. Юшкова. // Вестник Череповецкого государственного университета. – 2014. – №3. – С. 188–191.

ОБРАЗНО-ПЛАСТИЧЕСКАЯ РЕЖИССУРА КАК СРЕДСТВО ДЛЯ РАСКРЫТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ЗАМЫСЛА БАЛЕТМЕЙСТЕРА

Соловьева Полина Андреевна

ХРМ-1-19-1.4д

pasoloviova.im19@kubg.edu.ua

Научный руководитель:

Кандидат искусствоведения, доцент,

доцент кафедры хореографии

Медвидь Татьяна Анатольевна

Аннотация

В статье анализируется влияние образно-пластической режиссуры на раскрытие творческого замысла балетмейстера, процесс создания хореографического образа и его компоненты.

Ключевые слова: хореографический образ, балетмейстер, пластика, режиссура, художественный замысел.

FIGURE-PLASTIC DIRECTORATE AS A MEANS OF THE DISCLOSURE OF A BALLETMASHER'S DESIGN

Polina Soloviova

HRM-1-19-1.4d

pasoloviova.im19@kubg.edu.ua

Supervisor:

Candidate of Art History, Associate Professor,

Associate Professor of Choreography

Tatiana Medvid

Annotation

The article analyzes the influence of the figurative-plastic directing on the disclosure of the creative plan of the choreographer, the process of creating the choreographic image and its components.

Keywords: choreographic image, choreographer, plastic, directing, artistic design.